

T O M F I L I P S

Ljudski rod

**Kako smo sje*ali
sve što smo mogli**

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Tom Phillips

HUMANS

*A Brief History of How We F*cked It All Up*

Copyright © 2018 Tom Phillips

The right of Tom Phillips to be identified as the Author of the Work has been asserted by him accordance with the Copyright, Designs and Patents Act 1988.

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

S obzirom na temu moglo bi se veoma rđavo protumačiti kada bih ovu knjigu posvetio svojoj porodici.

Zato je posvećujem svakome ko je nekad nešto teško sjebao. Znajte da niste sami.

SADRŽAJ

Predgovor: Zora zajeba	9
1. Zašto je vaš mozak idiot	21
2. Lepa vam je ova životna sredina	45
3. Život, ovaj, uvek nađe način	69
4. Sledi vođu	91
5. Moć naroda	121
6. Rat? Hm. A čemu to služi?	141
7. Vesela luda kolonijalistička žurka	169
8. Diplomatski vodič za budale i/ili trenutne predsednike	211
9. Tehnološka groznica	237
10. Kratka istorija onoga što niko nije predvideo	273
Pogovor: Sjebanje budućnosti	287
Izjave zahvalnosti	299
O autoru	303

Predgovor

Zora zajeba

Jednom davno, dok je sunce izlazilo iznad velikih rečnih dolina i ravnica Etiopije, mlada majmunica lenčarila je na drvetu.

Mi ne možemo znati o čemu je mislila tog dana. Verovatno je razmišljala o tome da nađe nešto za jelo ili nekoga za parenje, a možda je odmeravala susedno drvo da vidi je li bolje od njenog. Svakako nije znala da će usled događaja tog dana postati najslavnija predstavница svoje vrste – a da je to neko i mogao nekako da joj kaže, pojam slave za nju ne bi imao nikakvog smisla. Nije znala ni da je u Etiopiji jer je to bilo milionima godina pre nego što je nekome pala na pamet sjajna zamisao da povuče linije po karti i da oblicima da imena oko kojih možemo da ratujemo.

Ona i njena rodbina nisu se mnogo razlikovali od drugih majmuna koji su tada živeli; zbog pomalo drugačijih kukova i nogu kretali su se na do tada neviđen način. Ti majmuni polako su silazili s drveća i počinjali da hodaju savanama; ta prva promena vremenom će dovesti do vas i mene i svih ostalih ljudi na ovoj planeti. Majmunica nije znala da živi na početku jedne od

najčudesnijih priča svih vremena. Bila je to zora velikog ljudskog putovanja.

Onda je pala s drveta i uginula.

Otprilike tri miliona i dvesta hiljada godina kasnije drugačija grupa majmuna – neki su čak posedovali i doktorate – iskopaće njene fosilizovane kosti. Pošto su bile sedamdesete godine dvadesetog veka, a oni su slušali popularnu muziku grupe veoma urađenih momaka iz Liverpula, odlučili su da joj daju ime Lusi. Pripadala je do tada potpuno nepoznatoj vrsti – danas je zovemo *Australopithecus afarensis* – i pozdravili su je kao „kariku koja nedostaje“ između majmuna i ljudi. Otkriće Lusi očaraće svet; svi će saznati njeno ime, njen kostur imaće višegodišnju turu po Sjedinjenim Američkim Državama, a sada je glavna atrakcija Nacionalnog muzeja u Adis Abebi.

No, jedini razlog zbog kog znamo za nju jeste to što je, otvoreno rečeno, zajebala stvar, a to s današnje tačke gledišta deluje kao vrlo dobar primer onoga što će slediti od tog trenutka nadalje.

Ovo je knjiga o ljudskim bićima i o našoj izuzetnoj sposobnosti da nešto sjebemo. O tome zašto pored svakog ostvarenja koje nas ispunjava ponosom što smo ljudi (umetnost, nauka, pabovi) uvek ima nešto zbog čega vrtimo glavom od zbunjenosti i očajanja (rat, zagađenost, aerodromski pabovi).

Vrlo je verovatno da ste nedavno – bez obzira na vaše lične stavove ili politička opredeljenja – pogledali

stanje u kom se svet nalazi i pomislili u sebi: „O, jebote, šta smo to uradili?“

Ova knjiga napisana je da pruži sićušno šuplje zrno utehe: ne brinite, oduvek smo takvi. A, vidite, još smo tu!

(Priznajem, u vreme nastanka ove knjige nekoliko sedmica nas deli od nuklearnog sastanka između Donalda Trampa i Kim Džong Una, koji će se možda održati, a možda i ne, i koji će možda proći dobro, a možda i neće. Nažalost, krajnji rok za predaju teksta ističe pre nego što ćemo saznati hoćemo li svi izginuti. Pišem ovu knjigu pod pretpostavkom da je vi čitate, da smo dobacili makar do jula.)

Ima mnogo knjiga o najvećim podvizima čovečanstva, o velikim vođama, vrhunskim pronalazačima, o neukrotivom ljudskom duhu. Ima mnogo knjiga o greškama koje smo načinili – i o pojedinačnim glupostima i o greškama čitavih društava. No, nema mnogo knjiga o tome kako uspevamo da uvek i iznova uradimo sve krajnje katastrofalno pogrešno.

Kosmos po svemu sudeći uživa u ironiji, a u našem slučaju ironija je to što je razlog zbog kog često zajebemo stvar u tako velikim razmerama istovremeno i ono po čemu se izdvajamo od ostalih životinja i što nam omogućava da ostvarujemo podvige. Ljudi vide obrasce u svetu, mi možemo to da prenesemo drugim ljudima i u stanju smo da zamislimo budućnost: kako će se, ako promenimo samo ovo, desiti ono i svet će postati mrvicu bolji.

Jedina nevolja je u tome što... pa, što u tome nismo naročito dobri. Svaka poštena procena dosadašnjeg ljudskog uspeha na ovim poljima zvučala bi kao posebno surova godišnja ocena iz pera šefa koji vas mrzi. Zamišljamo obrasce tamo gde ih nema. Naša veština komunikacije je, ovaj, ponekad manjkava. Izuzetno često ne shvatamo da će se, ako promenimo ovo, promeniti i ono, pa će biti još gore, i o, bože sada se ovo dešava, kako da ga zaustavimo.

Koliko god se čovečanstvo uzdiglo, koliko god da smo prepreka savladali, katastrofa uvek vreba odmah iza ugla. Da navedemo primer iz istorije. Jednog trenutka ste Sigurd Moćni (skandinavski erl od Orknija iz devetog veka), jašete kući kao pobednik u bici, a odsečena glava ubijenog neprijatelja Mejla Brikta Krivozubog visi vam o sedlu.

Sledećeg trenutka ste... pa, Sigurd Moćni nekoliko dana kasnije i umirete od infekcije koja je nastala jer vam je zub iz odrubljene glave Mejla Brikta Krivozubog ogrebao butinu dok ste pobednički jahali kući.

Tako je: Sigurd Moćni uživa sumnjivu slavu kao jedini čovek u istoriji ratovanja kog je ubio neprijatelj kom je on lično pak odsekao glavu nekoliko sati ranije. Iz ovoga možemo da izvučemo korisnu pouku: prvo, ne treba biti nadmen, i drugo, treba birati samo neprijatelje koji imaju vrhunskog zubara. O nadmenosti i propasti usled nadmenosti govorićemo mnogo u ovoj knjizi. Nasuprot tome, obožavaoci istorije zubarskih standarda teško će se razočarati.

(Važno je takođe napomenuti da su se Sigurd Moćni i Mejl Brikt Krivozubi borili samo zbog toga što je Sigurd izazvao Mejla na bitku „četrdeset na četrdeset“. Mejl je pristao na ovo, a Sigurd se pojavio s osamdeset vojnika. Verovatno se u ovoj priči o Sigurdu krije i pouka da je važno da ne budete totalni kreten, što je, zanimljivo, takođe tema koja se često pojavljuje u knjizi.)

Sigurd je samo jedan od brojnih nesrećnika koje istorija pamti više po porazima nego po poredama. Tokom sledećih deset poglavlja pozabavićemo se čitavom ljudskom istorijom i katalogom ljudskih gluposti. Prijateljsko upozorenje: ako ne uživete u malo zloradosti, sada je možda povoljan trenutak da prestanete s čitanjem ove knjige.

Priča o ljudskom napretku počinje s našom sposobnošću razmišljanja i stvaranja. To je ono što izdvaja ljude od ostalih životinja – ali i ono što nas navodi da redovno pravimo potpune budale od sebe.

U Prvom poglavlju ove knjige, **Zašto je vaš mozak idiot**, videćemo da su naši preci razmišljali drugačije – a onda ćemo videti kako su se naši pokušaji da nađemo smisao u svetu završili time da se naš um poigrava s nama, izneverava nas i navodi nas da donosimo sve one užasne, užasne odluke.

Zatim ćemo u Drugom poglavlju, **Lepa vam je ova životna sredina**, slediti čovečanstvo do nastanka poljoprivrede kojom smo počeli da oblikujemo svet oko sebe, videćemo kako svaki put upropastimo svako mesto na

kom živimo zahvaljujući našoj nepogrešivoj nesposobnosti da ozbiljno razmislimo o odgovoru na pitanje: „Hej, a šta je najgore što može da se desi ako skrenemo tok ove reke?“

Posle toga, pregledaćemo naše večito trapave pokušaje da kontrolišemo prirodu u poglavlju **Život, ovaj, uvek nađe način**. Tu ćemo, između ostalog, videti kako su Mao Cedung i jedan mušičavi obožavalac Šekspira nezavisno jedan od drugog uspeli da izazovu istovetne katastrofe time što su teško potcenili ptice.

Kako su se najranija ljudska društva razvijala i postajala sve složenija, postalo je jasno da nam je neophodan neko da donosi odluke. U Četvrtom poglavlju, **Sledi vođu**, pozabavićemo se izborom istinski najgorih ljudi koji su bez izbora dobili vlast u ruke; u Petom poglavlju, **Moć naroda**, pogledaćemo demokratiju da vidimo je li bolja od njih.

Iako smo nekako uspevali da oblikujemo svet oko sebe, naš puni potencijal da ispadnemo idioti došao je do punog izraza tek kada smo krenuli da putujemo po svetu i kad su različite civilizacije počele da se susreću. Tada smo se zaista raspustili i pravili ogromne, katastrofalne greške.

Šesto poglavlje, **Rat. Hm. A čemu to služi?** govori o tome da ljudi imaju veoma dugu istoriju zapodevanja besmislenih sukoba i ispituje neke najgluplje posledice tih sukoba – uključujući i vojsku koja je uspela da izgubi bitku u kojoj se protivnik nije ni pojavio, ali i to kako

je lako zajebati savršeno usklađeni plan napada ako zaboravite na postojanje vremenskih zona.

Krenućemo u nepoznato s herojima doba velikih otkrića u Sedmom poglavlju, **Vesela luda kolonijalistička žurka**, u kojem ćemo saznati (Pažnja! Otkrivamo zaplet) da je kolonijalizam bio grozan.

Osmo poglavlje, **Diplomatski vodič za budale i/ili trenutne predsednike**, pružice nam dragocenu pouku o tome kako se promišljeno stupa u dodir s drugačijim kulturama, uključujući i to kako je vladar Harezma doneo verovatno najgoru političku odluku u istoriji. (Obuhvatala je paljenje brada.)

Poslednjih vekova naučni i tehnološki napredak najavio je doba nezapamćenih izuma, munjevitih promena i uzbudljivih novih načina da čovečanstvo omane. To je tema Devetog poglavlja, **Tehnološka groznica**, u kojem ćemo videti da nauka nije uvek u pravu. Govorićemo o zračenju koje su samo Francuzi mogli da opaze i o čoveku koji je načinio ne jednu, nego čak dve najkatastrofalnije greške u dvadesetom veku.

Sve se menja toliko brzo da savremeni svet ume veoma da zbuni; u Desetom poglavlju, **Kratka istorija onoga što niko nije predvideo**, pogledaćemo koliko često nismo predvideli nove grozote koje nas čekaju.

I najzad, u **Sjebavanju budućnosti**, pokušaćemo obavešteno da nagađamo kako će izgledati sledećih nekoliko vekova ljudske gluposti i zaključićemo da ćemo

najverovatnije završiti u svemirskom zatvoru koji smo sami sebi napravili od sopstvenog otpada.

Ovo je knjiga o istoriji i o greškama. Zbog toga je prirodno naglasiti da često i samu istoriju shvatamo krajnje pogrešno.

Nevolja je u tome što je istorija neuhvatljiva: niko se nije potrudio da zabeleži ogromnu većinu istorijskih događaja, a mnogi koji jesu nešto zapisivali možda su grešili, ili su bili ludi, ili su lagali, ili su bili izuzetni rasisti (a često i sve to zajedno). Znamo za Sigurda Moćnog zato što se priča o njemu pojavljuje u dva dokumenta, u sagama Hejmskringla i Orkninga. Ali, kako da znamo da su te sage tačne? Možemo li biti potpuno sigurni da one nisu neka izuzetno smešna šala koju su samo drevni Nordijci razumeli?

Ne možemo. Zapravo ne, uprkos sjajnom poslu koji su obavili istoričari, arheolozi i stručnjaci desetak drugih nauka. Ono što pouzdano znamo je gotovo ništavno u poređenju s onim što ne znamo. Verovatno ima još više onoga što ni ne znamo da ne znamo, ali nažalost, to ne znamo pouzdano.

Ono što hoću da kažem je sledeće: izgledi da u ovoj knjizi o glupostima nema gluposti su, iskreno rečeno, gotovo nikakvi. Pokušaću da jasno stavim do znanja kad nešto nije pouzdano, u šta smo prilično sigurni i o čemu u najboljem slučaju možemo samo da obavešteno

nagađamo. Trudio sam se da izbegnem priče koje zvuče suviše dobro da bi bile istinite, pripovesti sumnjivog porekla i slatkorečive istorijske anegdote kojima u pre-pričavanju uvek neko nešto doda. Nadam se da nisam mnogo izgrešio.

Ovim se vraćamo na Lusi koja je pala s drveta pre tri miliona i dvesta hiljada godina. Kako znamo da je pala s drveta? Pa, 2016. godine grupa istraživača iz SAD i Etiopije objavila je rad u *Prirodi*, vodećem svetskom naučnom časopisu. Snimili su Lusine fosilizovane kosti kompjuterskom tomografijom i napravili su trodimenzionalne kompjuterske mape kostiju kako bi rekonstruisali njen kostur. Otkrili su da je prelome kostiju zadobila za života i da nikad nisu srasli, što znači da je bila živa kad je slomila kosti, ali da je ubrzo uginula. Zatražili su mišljenje brojnih ortopedskih hirurga i svu su rekli isto: ovakvi prelomi viđaju se samo kod pacijenata koji su pali s visine. Prelom ruke nagoveštava da je posegnula rukom kako bi zaustavila ili ublažila pad. Geološka istraživanja nam kažu da je živela u šumovitoj ravnici blizu potoka u kojoj nije bilo litica ni stena s kojih bi mogla da padne. Zaključak? Lusi je pala s drveta.

Ovo je bio izuzetan rad koji su povoljno prihvatili brojni drugi stručnjaci za ovu oblast. Jedina nevolja bila je u tome što nije ubedio neke stručnjake, među njima i samog Donalda Džohansona, čoveka koji je pronašao Lusi. Ti stručnjaci u suštini su rekli: „nema teorije, drugar. Njene kosti su slomljene zato što se to

dešava kostima kad odleže zatrpane tri miliona i dvesta hiljada godina.“ (Ovde malo parafraziram.)

Dakle... da li je Lusi pala s drveta? Možda jeste. Verovatno jeste, čak. To je umnogome i pouka ove knjige: neko je izveo ovaj neverovatni podvig naučne dedukcije, a možda i dalje ipak nije u pravu. Možete biti najbolji na svetu u svojoj oblasti, možete da obavite najbolji posao u svojoj karijeri, možete u najuglednijem svetskom časopisu da objavite rezultate svog revolucionarnog istraživanja koje povezuje zapanjujući napredak paleontologije i fizike, kompjuterske nauke i medicine, patologije i geologije, i pruža nam pogled u vreme od pre nekoliko miliona godina kakav nikad nismo imali, a i dalje ste u opasnosti da neko dođe i kaže: „Hahaha, glupost.“

Baš kad pomislite da ste sve uradili kako treba nasrnuće uvek spremna avet zajeba.

Setite se Sigurda Moćnog.

Prvo poglavlje

Zašto je vaš mozak idiot

Pre oko sedamdeset hiljada godina ljudska bića počela su zaista da uništavaju sve za svakoga.

U to vreme naši preci počeli su da se iseljavaju iz Afrike i da se šire po svetu – prvo po Aziji, a nešto kasnije stigli su i u Evropu. To je unesrećilo mnogo ljudi, a razlog je to što u to vreme naša vrsta, *Homo sapiens*, nije ni izdaleka bila jedina ljudska vrsta na planeti. O tome koliko je tačno ljudskih vrsta tada lutalo po zemlji i dalje se vode rasprave. Rad na vađenju delova kostiju ili utvrđivanju delimične DNK i dokučivanju šta se tačno računa kao posebna vrsta, šta kao podvrsta, a šta kao lako drugačija verzija iste vrste veoma je pipav. (Takođe je savršen način da zapodenete svađu ako se ikada nađete u grupi paleontologa i imate viška vremena.) No, kako god da ih klasifikujemo, tada je bilo još nekoliko vrsta ljudi na planeti od kojih je najpoznatija *Homo neanderthalus*, odnosno neandertalci. Kao posledice onih raseljavanja iz Afrike živeli su u većem delu Evrope i velikim delovima Azije već sto hiljada godina. Zapravo, živeli su tu prilično dobro.

Na nesreću po njih, svega dvadesetak hiljada godina pošto su naši preci snažno stupili na pozornicu – što je u evolucionim okvirima treptaj oka – neandertalci i svi drugi naši srodnici su nestali sa lica zemlje. Prema obrascu koji će se brzo ispostaviti u ljudskoj istoriji, čim mi stignemo, gotovo je sa komšilukom.

Nekoliko hiljada godina pošto bi savremeni ljudi stigli u neku oblast, neandertalci bi počeli da nestaju iz geoloških nalaza ostavljajući za sobom samo sablasne gene koji i dalje opsedaju našu DNK. (Očigledno je bilo ukrštanja između neandertalaca i uljeza koji su ih istiskivali; ako ste evropskog ili azijskog porekla, na primer, velika je verovatnoća da je jedan do četiri odsto vaše DNK neandertalskog porekla.)

Kako smo i zašto mi preživeli dok su naši rođaci munjevito nestali takođe je tema za raspravu. Zapravo, mnoga verovatna objašnjenja su teme koje će se često pojavljivati u ovoj knjizi. Možda smo slučajno zbrisali neandertalce tako što smo putujući raznosili bolesti na koje nisu bili otporni. (Veliki deo ljudske istorije zapravo je samo priča o bolestima koje smo pokupili usput i onda donosili jedni drugima.) Možda smo imali sreće s promenljivom klimom kojoj smo se bolje prilagodili; dokazi govore da su naši preci živeli u većim društvenim grupama, komunicirali i trgovali preko mnogo većih oblasti od izolovanijih, zaglibljenih neandertalaca, što znači da su mogli da koriste više prirodnih izvora kad naiđu hladnoće.

A možda smo ih jednostavno pobili jer, znate, to je ono što rado činimo.

Po svemu sudeći ne postoji jedno sveobuhvatno objašnjenje jer obično je tako. No mnoga najprihvatljivija objašnjenja imaju zajedničko jedno – naš mozak i način na koji ga koristimo. Nije to tako jednostavno kao pomisao da smo mi bili pametni, a oni glupi. Neandertalci nisu bili trapavi glupani iz popularnog stereotipa. Mozak im je bio veliki kao naš, a pravili su alat, kontrolisali vatru i stvarali apstraktnu umetnost i nakit u Evropi desetinama hiljada godina pre nego što je *Homo sapiens* uopšte došao i počeo sve da oplemenjuje. No, većina prihvatljivih prednosti nad našim neandertalskim rođacima ima veze s našim razmišljanjem, bilo da je reč o našoj prilagodljivosti, naprednijim alatkama, složenijim društvenim strukturama ili načinu na koji smo komunicirali unutar grupe i s drugim grupama.

Mi ljudi smo posebni zbog nečega u načinu na koji razmišljamo. Hoću da kažem, očigledno je. Vidi se u nazivu naše vrste: *Homo sapiens* na latinskom znači „mudar čovek.“ (Budimo iskreni: skromnost nikad nije bila među glavnim svojstvima naše vrste.)

A da bismo donekle opravdali naš ego, moramo napomenuti da je ljudski mozak zaista izuzetna mašina. Možemo da uočimo obrasce u našoj okolini i na osnovu njih da pogađamo kako šta dejstvuje stvarajući tako složeni mentalni model sveta koji obuhvata više od onoga što vidimo svojim očima. Onda taj mentalni

model možemo da nadograđujemo maštom: u stanju smo da zamislimo promene u svetu koje bi poboljšale naš položaj. Te ideje možemo da prenesemo drugim ljudima kako bi i oni sproveli promene koje im nisu pale na pamet, pretvarajući tako znanje i izume u zajednički napor koji se prenosi na sledeće naraštaje. Posle toga možemo da ubedimo druge da zajedno rade na ostvarenju plana koji je do tada postojao samo u našoj mašti kako bismo postigli napredak koji niko od nas ne može da postigne sam. Zatim to ponavljamo mnogo puta na hiljade različitih načina, i ono što je nekada bilo plod mašte pretvara se u tradiciju koja iznedri nove plodove mašte sve dok vremenom ne dobijemo nešto što se zove „kultura“ ili „društvo“.

Razmislite o tome ovako: prvi korak je da zapazimo da se okrugle stvari bolje kotrljaju nizbrdo nego one iz kojih nešto štrči. Drugi korak je da zaključimo da bi se stvari bolje kotrljale ako bismo nekakvim alatom odlomili nešto s njih da budu okruglije. Treći korak je da pokažete prijateljima svoju novu stvarčicu koja se lepo kotrlja, posle čega oni smisle da stave četiri te stvarčice zajedno i naprave kola. Četvrti korak je izrada povorke svečanih kočija kako bi ljudi bolje shvatili slavu vaše dobroćudne, ali nemilosrdne vladavine. A peti korak je da se vozikate po autoputu A10 u opelu „insignija“, slušate klasike roka i pokazujete srednji prst vozačima šlepera.

(VAŽNA NAPOMENA U INTERESU TAČNOSTI. Ovo je krajnje netačan opis nastanka točka. Točkovi

su zapravo izmišljeni prilično kasno u ljudskoj istoriji, tek pošto se civilizacija hiljadama godina veselo vukla napred bez njih. Prvi točak u arheološkoj istoriji pojavio se pre pet i po hiljada godina u Mesopotamiji i uopšte nije bio korišćen za prevoz. Bio je to grnčarski točak. Po svemu sudeći nekome je tek posle nekoliko stotina godina pala na pamet odlična ideja da okrene grnčarske točkove na stranu i upotrebi ih da voza stvari naokolo, čime je započeo proces koji će vremenom dovesti do Džeremija Klarksona. Izvinjavam se svim stručnjacima za točkove koje je uvredio prethodni odeljak unesen isključivo zarad slikovitosti.)

No, iako je izuzetan, ljudski mozak je i krajnje čudnovat, sklon da teško omaši u najgorem mogućem trenutku. Mi redovno donosimo užasne odluke, verujemo u besmislice, zanemarujemo dokaze koji su nam ispred nosa i smišljamo planove koji nemaju ni trunke smisla. Naš um je u stanju da zamisli simfonije, gradove i teoriju relativiteta i da mnoge od tih zamisli ostvari, ali po svemu sudeći ne može da odluči koju vrstu čipsa želimo da kupimo bez bar pet minuta bolnog premišljanja.

Kako nam je naš jedinstveni način razmišljanja omogućio da pomoću neverovatnih podviga oblikujemo svet prema sopstvenim željama, a da istovremeno neprestano donosimo najgore moguće odluke iako je potpuno očigledno da su rđave? Ukratko: kako smo uspeli da pošaljemo čoveka na Mesec i da ipak pošaljemo

onu poruku našoj bivšoj? Sve se svodi na to kako je naš mozak evoluirao.

Stvar je u tome što evolucija kao proces nije pametna – ali je makar dosledno glupa. Evoluciji je jedino važno da preživimo hiljade užasnih smrtnih opasnosti koje vrebaju na sve strane, i to samo dovoljno dugo da prenesemo svoje gene sledećem pokolenju. Ako u tome uspemo, evolucija je obavila posao. Ako ne, šteta. To znači da evolucija nema moć predviđanja. Ako nam neko svojstvo daje prednost sada, evolucija će ga odabrati bez obzira na to što će možda naše praprapraunuke opteretiti nečim očajno zastarelim. Slično tome, evolucija nema ni predosećaj. Ne vredi joj govoriti: „Čuj, ova osobina je sada prepreka, ali biće vrlo korisna mojim potomcima za milion godina.“ Evolucija ne ostvaruje rezultate planirajući unapred, nego tako što jednostavno gura besmisleno veliki broj gladnih, zagorelih organizama u opasni nemilosrdni svet i gleda koji će poslednji da propadne.

To znači da naš mozak nije proizvod pažljivog procesa osmišljenog da stvori najbolju moguću mašinu za razmišljanje, nego je razbacana zbirka spojeva, zakrpa i prečica koja je omogućila našim dalekim precima da budu dva procenta bolji u pronalaženju hrane i tri procenta uspešniji u slanju poruka tipa: „U, jebote, pazi, eno ga lav.“

Te mentalne prečice (zovu se heuristika, ako baš želite da budete precizni) jednostavno su neophodne za

opstanak, za uzajamne odnose s drugima i za učenje iz iskustva; ne možemo sestiti i učiti sve što nam treba od početka. Kad bismo morali da sprovedemo nešto slično spoznajnom kontrolisanom ispitivanju velikog broja nasumičnih pokušaja svaki put kad ne želimo da se prenerazimo što sunce izlazi ujutru, kao vrsta ne bismo stigli nikuda. Mnogo je pametnije da naš mozak pomisli: „Aha, da, sunce izlazi“, pošto nekoliko puta vidi da se to dešava. Slično tome, ako vam drugar kaže da je od onih plavih bobica s grma pored jezera povraćao kao lasica, verovatno je bolje da mu jednostavno poverujete nego da ih probate i sami.

No, tu takođe nastaju i nevolje. Koliko god bile korisne, naše mentalne prečice (kao i sve prečice) ponekad vode na pogrešan put. A u svetu u kom moramo da se bavimo mnogo složenijim pitanjima od onog treba li jesti plave bobice ili ne, prečice često greše. Otvoreno rečeno, vaš mozak (i moj mozak i svačiji mozak) uglavnom je potpuni idiot.

Za početak, tu je sposobnost uočavanja obrazaca. Nevolja je u tome što naš mozak toliko voli da uočava obrasce da ih vidi svuda – čak i tamo gde ih nema. To ne smeta naročito kad samo pokazujemo zvezde na noćnom nebu i kažemo: „O, vidi, to je lisica koja juri lamu.“ Ali kad nepostojeći obrazac koji vidimo postane nešto kao: „Većinu zločina izvršava određena etnička grupa“, pa... onda je to zaista veliki problem.